

❖ Основи правознавства

◆ Правила і закони у суспільстві і твоєму житті

Суспільство — це організована сукупність людей, об'єднаних характерними для них відносинами на певному ступені історичного розвитку; самодостатня система, заснована на співпраці людей, з динамічними взаємозв'язками її членів, об'єднаних сімейними узами, груповими, становими, класовими і національними відносинами. У суспільстві існують, як правило, власні культурні надбання, норми й установи.

Громадянин — особа, яка перебуває у сталих юридичних зв'язках з конкретною державою, що затверджується відповідним громадянством.

Особа — людина як суб'єкт, що має індивідуальні ознаки й усвідомлює себе членом спільноти подібних до себе суб'єктів.

Народ — населення держави; форма національної й етнічної єдності (український народ — усе населення України).

Правопорядок — відповідність суспільних відносин приписам норм права.

Громадянськість — інтегрована якість особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально та юридично дієздатною і захищеною. Вона охоплює знання, переживання і вчинки людини.

Правило — це певне положення, у якому відображено зразок діяльності групи осіб або певної людини. Існування суспільства без правил неможливе. Життя людей регулюють найрізноманітніші правила: етикету, дорожнього руху, сімейні, шкільні тощо. Правила повинні бути зрозумілими за змістом, такими, що можливо виконати; вони мають не суперечити одне одному і бути відомими людям, які зобов'язані їх дотримуватися.

Право — система установлених державою загальнообов'язкових правил поведінки, що забезпечуються усіма доступними їй заходами примусу.

Основною формою вираження права є закони та зафіксовані у них норми.

Ознаки права:

- ◆ установлюється виключно державою;
- ◆ є системою норм;
- ◆ є загальнообов'язковим;

- ♦ є формально визначеним;
- ♦ охороняється державою;
- ♦ регулює не всі відносини між людьми, а тільки найважливіші з них.

Обов'язок (юридичний) — передбачені у праві міра і вид необхідної поведінки суб'єкта.

Норма — правила поведінки, які регулюють взаємовідносини осіб.

Норми моралі — правила, що складаються відповідно до уявлень людей про добро і зло, справедливість і несправедливість, честь і безчестя тощо. Норми моралі пропонують ідеал поведінки людини, а їх виконання забезпечується совістю людини і тиском громадської думки. Моральні норми відіграють важливу роль у житті суспільства. Це і сімейні стосунки, і поведінка у громадському транспорті тощо.

Звичай (традиції, обряди, ритуали, ділові звичай) — правила, що складаються історично і внаслідок їх багаторазового застосування.

Норми права — правила поведінки, що встановлюються і забезпечуються

державою. Вони посідають особливе місце у системі соціальних норм — знаходяться під охороною держави й адресовані усім членам суспільства. Правова норма має бути спеціально оформлена, тобто мати письмову форму і відображатися у законах, указах тощо. Норми права містять конкретні, чіткі формулювання, взаємодіють з нормами моралі. Щоб зрозуміти, як працює норма права, необхідно знати її структуру. За загальним правилом норма права структурно складається з гіпотези (припущення), диспозиції (розпорядження) та санкції (стягнення).

Гіпотеза (припущення)	Диспозиція (розпорядження)	Санкція (стягнення)
Частина норми, яка вказує, за яких обставин норма вступає у дію. Відповідає на	Частина норми, у якій формулюються саме правила поведінки, права та обов'язки	Частина норми, яка встановлює заходи (вид та обсяг) державного примусу,

Закінчення таблиці

Гіпотеза (припущення)	Диспозиція (розпорядження)	Санкція (стягнення)
запитання: де? коли? у якому ви- падку? за яких умов?		що застосо- вуються у разі її по- рушення

Елементи класичної моделі норми права можна умовно відобразити за такою схемою: «якщо — то — а інакше», або «якщо — то — у іншому випадку». Наприклад, якщо продавець квартири укладає угоду купівлі-продажу (гіпотеза), то він зобов'язаний при оформленні договору попередити про право третіх осіб (диспозиція), а інакше до нього застосовуватимуться засоби впливу, спрямовані на захист прав покупця (санкція).

Державні органи — організації, наділені державно-владними повноваженнями і покликані здійснювати від імені держави управлінські функції у суспільстві.

Державні підприємства — організації з державною формою власності, що здійснюють функції держави у виробничій сфері.

Державні установи — організації, що здійснюють функції держави, пов'язані зі створенням нематеріальних благ.

Галузь права — самостійна сукупність юридичних норм, яка регулює якісно однорідну сферу (рід) суспільних відносин специфічним методом правового регулювання.

Галузь права	Сфера застосування
Конституційне	Визначає суспільно-економічний лад, правовий статус громадян, форми правління і державного устрою, порядок формування та компетенцію органів державної влади
Адміністративне	Регулює суспільні відносини у сфері